

Skolen i årets løb

Af M. Blaksteen

I stigende grad er uddannelsesdebatten blevet præget af slagord, som vel kan lyde elegante, men ikke altid er let modtagelige, fordi deres dybere mening næppe er helt tilstrækkelig afklaret i en større offentlighed. I flæng kan fra årets gang nævnes demokratisering, selvforvaltning, effektivitet og kvalitet. Ordene kan synes målrettede nok, men undertiden glemmes vist en nøjere beskrivelse af deres udstrækning og begrænsning. De slides let af gentagen brug, så at indholdet flimrer. Værst af alle var ordet »Perestrojka«, – var det ret beset rimeligt at indføre et sådant ord i den hjemlige uddannelsesdebat?

Tiltalende er heller ikke den stærkt stigende anvendelse af forkortelser som benævnelser for uddannelser m.v. I »Undervisningsministeriets Nyhedsbrev«, nr. 7, 1989, møder man på godt og vel 1/2 side begreberne UTB, FTE, AMU, LOK og ATB i præsentationen af en lov om arbejds- og uddannelsesstilbud. På det sidste har man tilmed mødt KUP som officielt udtryk for ministeriets kvalitetsudviklingsprojekt. En forkortelse var acceptabel og forfriskende, da man i sin tid fandt på benævnelsen HF, men der er ved at være tale om en tendens, der gør uddannelsesstrukturer uforståelige for menigmand, og det er vel ikke meningen?

Året har i øvrigt været præget af en tiltagende kamp for at redde landet ud af økonomiske vanskeligheder. Betænkninger fra det såkaldte Lotz-udvalg har anvist veje, ad hvilke de politiske myndighedsniveauer bedre kunne styre udgifterne til bl.a. de respektive uddannelsesområder.

Man må bøje sig for nødvendighedens krav og så blot håbe, at lovinitiativerne ikke resulterer i *væsentlige* forskelle fra sted til sted i landet. Kan central målstyring klare det problem uden at gå decentraliseringstankerne for nær?

Danmarks medlemskab af EF påvirker også uddannelsesdebatten i stigende grad. Mange er rædde for den tilnærmning, der *kan* finde sted. Specielt for folkeskolens vedkommende skal det bemærkes, at det er et led i vore traditioner at søge bevaret lige ydre muligheder for alle længst muligt og herunder især støtte svage elever. Heroverfor står, at folkerige EF-lande

som f.eks. Vesttyskland og især Frankrig i betydelig grad dyrker eliten. Kan vi acceptere den vej – eller blot en del af den?¹

De danske uddannelsesstrukturer er socialt imødekommende, og indholdet ligger tilmed på et højt plan, – og det er ikke blot vor egen vurdering. Det må så forpligte os til at søge at påvirke de andre medlemslande i den udstrækning, en tilnærmning *skal* finde sted.

Foreløbig kan vi kun være tilfredse med Erasmus- og Lingua-programmerne, der tilsammen åbner grænser for studerende og sprog lærere. Da Lingua-programmet blev vedtaget i foråret 1989, fik undervisningsminister Bertel Haarder endda sine europæiske kollegers tilslutning til, at EF-kommissionen »på ingen måde har i sinde at gribe ind i medlemslandenes uddannelsespolitik, som alene henhører under disses ansvarsområder«.

Folkeskolen – 2 lovændringer i vinteren 1988/89

I 1987 vedtog Folketinget et 4-årigt udviklingsprogram for folkeskolen.² Det var dengang det erklærede mål, at forsøgserfaringerne skulle danne grundlag for en reform først i 90'erne af lovgivningen om folkeskolen. Da det blev klart, at Folketinget allerede i løbet af vinteren 1988/89 skulle behandle indtil flere lovforslag om ændringer, vakte det derfor en vis undren,³ selv om det af Marianne Jelved (Det Radikale Venstre) under forhandlingerne blev betonet, at det kun drejede sig om nogle justeringer.⁴

Det første lovforslag gik primært ud på *at* etablere en enklere procedure for skolenedlæggelser, der fremover skulle behandles efter loven om kommuneplanlægning, – *at* udvide mulighederne for samlæsning mellem klasser og klassetrin – og *at* smidiggøre grænserne for elevtal i den enkelte klasse. Man går næppe nogen for nær ved at konstatere, at det var økonomiske overvejelser og ikke pædagogisk vid syn, der lå bag.

Forslaget vedtoges d. 16. dec., idet kun SF stemte imod, og CD undlod at stemme.

De næste lovforslag (et om ophævelse af styringsregler i den hidtidige styrelseslov og et om indplacering af sådanne i selve folkeskoleloven) blev fremsat allerede d. 23. febr. og kom til første behandling d. 9. marts. De havde som hovedmål at foretage væsentlige ændringer i styringsbeføjelser: der skulle ske en kraftig decentralisering, og selvforvaltning skulle fremmes. Skolekommission og skolenævn skulle ophøre at eksistere som lovbundne organer, lærerråd og fælleslærerråd ligeså. Der skulle indføres stærke skolebestyrelser, som kunne forvalte den enkelte skole inden for rammer fastsat af kommunalbestyrelsen, og skolens leder skulle have udvidede be-

føjelser. Skolens lærere skulle danne et rådgivende organ til rådighed for lederen. Klageadgang skulle beskæres særdeles kraftigt. Den sidste rest af amternes tilsyn med det kommunale skolevæsen skulle forsvinde, og staden Københavns hidtidige særstilling helt ophæves.

Forslagene havde indledningsvis været drøftet i møder mellem Undervisningsministeriet og berørte organisationer, men fuld enighed kunne ikke opnås. Især måtte lærerforeningen fra et vist tidspunkt reagere meget kraftigt p.gr. af lærernes stærkt formindskede indflydelse.⁵

I den offentlige debat blev der i øvrigt givet udtryk for, at slagordet »selvforvaltning« var på vej til at dække et økonomisk styringsbegreb, idet en skolebestyrelse jo kun kunne selvforvalte inden for rammer fastsat af en kommunalbestyrelse.⁶

Under førstebehandlingen d. 9. marts⁷ gav Socialdemokratiet (Helle Degn), Centrumdemokraterne (Bente Juncker) og Socialistisk Folkeparti (Hanne Thanning Jacobsen) udtryk for, at de frygtede, at den stærke decentralisering kunne betyde en bevægelse imod »2000 private folkeskoler«, – at der med andre ord burde »være en højere grad af sikring af ensartethed og niveau, end der lægges op til med forslagene«. SF fandt i øvrigt, at der reelt var tale om en karikatur af decentralisering, og kritiserede især, at lærerindflydelsen var svækket, og at klageinstansen fremover ville blive den samme som den besluttende myndighed.

Lovforslaget blev vedtaget d. 16. maj. Kun SF og CD kunne ikke stemme for.

Det har været interessant at bemærke visse indlæg fra erhvervslivets side om folkeskolens udvikling. Bl.a. udsendte Dansk Arbejdsgiverforening i begyndelsen af 1989 brochuren »Udblik – Synspunkter fra erhvervslivet om folkeskolen«. Heri går man f.eks. ind for en stærk og smidig ledertype. Man går også ind for, at afgangsprøver i højere grad skal afspejle, hvad en elev virkelig har opnået af resultater, forstået som ny viden og nye erkendelser. Man stiller også spørgsmålet, om det ikke ville være formålstjenligt at benytte det stigende antal af tomme skolelokaler til erhvervsformål, således at bl.a. en stærkere kontakt mellem børn og arbejdsliv kan etableres, og *potentiel arbejdskraft kan orienteres og måske rekrutteres direkte i huset* (jfr. her amerikanske modeller, hvor eksempelvis et EDB-firma betaler en væsentlig del af en skoles drift, men til gengæld opnår mulighed for at sortere eleverne til evt. senere brug i virksomheden).

Allerede nu (juni 1989) er det klart, at undervisningsministeren i efteråret 1989 vil fremsætte nye forslag til ændring af folkeskoleloven, delvis

som en fortsat konsekvens af Lotz-udvalgets betænkninger. Væsentligst her bliver nok, *at* den vidtgående specialundervisning ønskes overført fra amterne til kommunerne, – *at* der kan gives supplerende specialundervisning uden medvirken af skolepsykologer, – *at* centrale regler om sygehus- og hjemmeundervisning bortfalder, – og *at* læreruddannelseskravet som forudsætning for at undervise fjernes i 1. og 2. kl.

Gymnasier – første år under reformen

I Folketinget har man ikke beskæftiget sig meget med gymnasier i afvigte samling. Reformen skal først have tid til at blive afprøvet. Der er dog vedtaget en lovbestemmelse om, at nedlæggelse af et gymnasium sker under det pågældende amts fulde ansvar, idet en afviklingsplan dog skal forelægges undervisningsministeren til godkendelse.

Centrale aktiviteter har det imidlertid ikke skortet på i øvrigt. Undervisningsministeren har arbejdet med planer om, at gymnasierne skulle have ressourcer tilført som rammebevillinger i overensstemmelse med et taxametersystem, dvs. direkte afhængigt af elevtallet. Så kunne det sikres, at udgifterne ville falde i takt med et faldende elevtal. Han ser endvidere gerne indført stærke gymnasiebestyrelser i lighed med folkeskolernes nye skolebestyrelser. Der kan ventes lovforslag herom i næste folketingssamling.⁸

Amter har foreløbig givet udtryk for, at ideen ikke er acceptabel.

Undervisningsministeren har i øvrigt rejst betydelig debat omkring sit Kvalitets-Udviklings-Projekt (markedsført under navnet KUP!). Under indtryk af især amerikanske og engelske initiativer og traditioner ønsker han sikret »en klarere målsætning og en større sammenhæng i indholdet på de forskellige uddannelser, så overlapninger undgås, og ressourcerne udnyttes bedre«.⁹ Fra efteråret 1989 vil et antal inspektører have til opgave at besøge i første omgang nogle gymnasier og søge at foretage analyser af kvalitetsniveau i undervisningen i visse fag. Projektet skal efterhånden udvides til at omfatte ikke blot gymnasier, men også HTX, HHX, HF og vel også folkeskolen.

Ideen er for så vidt ikke ny herhjemme. I hvert fald minder den meget om det arbejde, vor ungdoms inspektørkorps udførte. Nyt vil det imidlertid være, at der skal foretages sammenligninger af niveauer og arbejdsformer sammenlignelige uddannelser imellem. Denne del af projektet kan være særdeles værdifuld som et middel til at tilvejebringe ønskelig overensstemmelse som grundlag for videreuddannelse og for evt. uddannelsesskift.

Projektet er ikke blevet hilst ubetinget velkommen i relevante fagblade,

– man har frygtet den gølge kontrol. Dog har gymnasielærerforeningen bakket det op i sit repræsentantskabsmøde, men næppe helhjertet.¹⁰ Man betone, at det skulle sikres, at den pædagogiske vejledning og assistance ville komme klart i forgrunden. Man påpegede også, at *kvalitet* ikke er et entydigt begreb.

I en debat om kvalitetsbegrebet i undervisning er det da også væsentligt at huske, at *dannelse af mennesker* har en væsentlig kvalitet i sig selv på såvel barne- som ungdomstrin, og denne funktion i undervisningen kan det måske blive vanskeligt at vurdere umiddelbart, men den er en god dansk tradition.

Det siges, at over 20 gymnasier og HF-kurser har meddelt, at de gerne vil deltage i pilotprojektet for at finde frem til grundlag for at vurdere kvalitet.

Det har som bekendt været det første år under den ændrede gymnasie-lov, af udtalelser fra skolerne synes det at fremgå, at eleverne i 1.g som helhed har været særdeles snusfornuftige i udnyttelsen af de nye valgmuligheder. Man har valgt boglige fag på høje niveauer for at sikre sig fornøden erhvervs- og videreuddannelseskompetence. Kreative fag har ikke kunnet samle stort.

En enkelt gymnasieskole har vovet sig i kast med noget helt nyt, der synes i absolut pagt med tidsånden: en frivillig erhvervsgren, der til dels afvikles uden for skoletid, men hvor også den faste undervisning lægges til rette, så at den giver en relevant teoretisk baggrund. Målet er at give eleverne større sikkerhed i erhvervsvalg og efterfølgende karriereplacering. Ingen offentlige penge er indblandet.¹¹

De grundlæggende erhvervsuddannelser (Efg) – endelig en reform

I folketingssamlingen 1987/88 behandledes lovforslag til en reform af de grundlæggende erhvervsuddannelser (Efg) med bl.a. det formål, at de alle (også den hidtidige mesterlære) kunne indgå under samme lovkompleks. En vedtagelse måtte imidlertid udskydes, da der i foråret 1988 pludselig blev udskrevet et folketingsvalg.

Lovforslagene (et om erhvervsskoler og et om erhvervsuddannelser) genfremsattes d. 6. okt. 1988, og d. 27. okt. fandt første behandling sted.¹²

Socialdemokratiet (Klaus Hækkerup) fremhævede, at det gjaldt om at få brede grunduddannelser, der lagde op til en senere specialisering og dermed et senere valg for de unge. Han erklærede sig parat til at indgå i en konstruktiv drøftelse i uddannelsesudvalget.

Socialistisk Folkeparti (Aage Frandsen) kunne ikke gå ind for ministerens model, fordi den ikke utvetydigt stod for en enstregen uddannelse, men rummede mulighed for såvel en praktisk start i en virksomhed (mindede om mesterlæren) som start direkte på en erhvervsskole. Han ville dog ikke helt afskrive håbet om at kunne påvirke forslagene så meget, at SF til sin tid kunne stemme for.

Det Radikale Venstre (Marianne Jelved) fremhævede til gengæld betydningen af, at der netop var to indgangsveje. Hun sagde: »Der er unge, der går ud af folkeskolen, som absolut ikke er motiverede for videre uddannelse på en institution, en skole eller noget, der bare ligner en skole. Det kan vi ikke tillade os at overse.« Derfor var det partiets helt klare opfattelse, at der skulle være flere indgangsveje. Hun rejste i den forbindelse tvivl om, at man i tilstrækkelig grad fik tilgodeset de handicappede og de sent udviklede.

Partierne kunne i øvrigt love en velvillig behandling.

Det fremgår af den senere andenbehandling, at undervisningsministeren i den mellemliggende tid havde udarbejdet ca. 50 ændringsforslag for at opnå den størst mulige tilslutning bag lovene. Allerede inden anden behandling d. 28. marts 1989¹³ var der da også indgået et bredt forlig.

Socialdemokratiet (Klaus Hækkerup) udtrykte nu sit partis tilfredshed med dette forlig og fremhævede, at det, der var opnået, pegede på stabilitet i de kommende år. Han nævnte dog, at Folketinget, hvis der viste sig klare forskelle i frafaldsprocenterne på de to adgangsveje, der var bevaret, måtte tage dette op til en fornyet debat. Han fremhævede også, at der fortsat var en utilfredsstillende praktikpladssituation, som måtte følges nøje.

Socialistisk Folkeparti (Aage Frandsen) var stadig ikke tilfreds med forslagene og mente, at der faktisk blev tale om et tidligere afgørende erhvervsvalg end hidtil. Han var dog tilfreds med, at der nu skulle etableres elevråd på alle erhvervsskoler, men efterlyste en tilsvarende forpligtelse for så vidt angik lærerråd (eller pædagogiske råd).

Tredje behandling fandt sted d. 30. marts. Kun SF kunne ikke stemme for forslagene.

Umiddelbart mest interessant er »Lov om erhvervsuddannelser«. Tidligere love om lærlingeforhold og om erhvervsfaglige grunduddannelser ophæves. Der bliver tale om et enstregen system, hvortil der dog er to adgangsveje: en elev kan indlede uddannelsen enten på en erhvervsskole eller i en virksomhed på grundlag af en uddannelsesaftale. De, der vælger skoleadgangen, får en 1. skoleperiode af 20 ugers varighed med erhvervs- og

uddannelsesorienterende undervisning, hvor der gives en grundlæggende orientering og indføring i et eller flere uddannelsesområder. Øvrige skoleperioder er i princippet fælles for eleverne uanset adgangsvej.

Efter det første år veksler uddannelsen for alle mellem skoleophold og virksomhedspraktik. En uddannelse varer op til 4 år, hvoraf normalt højst 80 uger foregår på en skole.

Elever, der har behov for det, har krav på specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, og der kan tilbydes elever skoleundervisning ud over de almindelige bestemmelser, hvis hensynet til elevens uddannelse taler for det, men i så fald kan den samlede uddannelsestid blive forlænget.

Skoleundervisningen sammensættes i øvrigt af fag, der dels giver den nødvendige faglige ballast, men også skal bidrage til elevernes personlige udvikling og deres forståelse af samfundet og dets vilkår. Den skal tillige give det nødvendige grundlag for en række korte og mellemlange videregående uddannelser.¹⁴

Der bliver tale om adskilligt færre enkeltuddannelser end hidtil, idet flere af de nuværende blot bliver specialer inden for et enkelt uddannelsesområde.

Der kan i givet fald tilrettelægges supplerende kurser for elever, der fortryder et første erhvervsvalg, og sådanne kurser kan evt. medregnes i den samlede uddannelsestid.

Handels- og kontoruddannelser adskiller sig fra de øvrige ved, at 1. og 2. skoleperiode som den overvejende hovedregel sammenlægges til *en* periode af 40 ugers varighed.

Det skal bemærkes, at undervisningsministeren kan fastsætte regler, hvorefter personer med særlige uddannelses- eller beskæftigelsesmæssige forudsætninger kan fritages for dele af den samlede uddannelse. Det kan være af interesse for en ældre, ufaglært arbejder.

Det er bemærkelsesværdigt, at der i loven er indføjet en bestemmelse, der i givet fald kan anvendes som en pressio over for erhvervsvirksomheder med det formål at tilvejebringe et tilstrækkeligt antal praktikpladser. Undervisningsministeren kan nemlig for et uddannelsesområde fastsætte, at virksomheder ikke må ansætte unge under 18 år, uden at det sker ved en uddannelsesaftale.

Det skal også fremhæves, at lovene pålægger de landsdækkende overordnede organer (Erhvervsuddannelsesrådet og diverse faglige udvalg) en klar forpligtelse til at følge det samlede erhvervsliv nøje og herigennem vurdere, om de eksisterende uddannelsestilbud er i overensstemmelse med det aktu-

elle behov, eller om der skal nyoprettes – henholdsvis nedlægges – uddannelseslinier.

»Lov om erhvervsskoler« beskriver den enkelte skoles ledelsesstruktur og økonomi. Tanker om decentralisering og selvforvaltning er virkeliggjort i vid udstrækning. De statslige tilskud ydes i form af et antal kroner pr. elev (taxametertilskud), og disse penge har en skole særdeles fri rådighed over. Skolerne kan endda foretage opsparing til anvendelse i efterfølgende finansår til skole- og undervisningsvirksomhed.

Underligt blot, at et lærerkoprs ikke har fået en klar, lovhjemlet ret og pligt til rådgivning og vurdering via et fælles organ. Har man virkelig råd til det?

Det samlede lovkompleks må betragtes som et godt skridt fremad mod en smidig ungdomsuddannelse, der kan optage nye tiders krav. Begge love træder i kraft d. 1. jan. 1991.

Problemer er der dog her og nu, idet der i dags- og fagpressen fortælles om en alvorlig og voksende mangel på praktikpladser til de unge, der allerede er under uddannelse. 36.000 unge afslutter deres basisuddannelser i sommeren 1989, og i forvejen mangler mere end 10.000 unge fra tidligere år at få aftaler om praktikpladser. Hvad nytter det, at der via en lovgivning sikres alle unge en ret til at påbegynde basisåret i en erhvervsuddannelse, hvis der herefter sættes en effektiv stopper for en færdiggørelse, fordi der mangler praktikpladser? Noget halter.

Et andet problem er naturligvis samfundets økonomiske formåen. Godt nok sikrer loven nu skolerne rådighed over rammebeløb beregnet på grundlag af faktisk elevtal, men eksisterende og planlagte finanslove forudsætter, at der skal kunne spares et anseligt beløb på erhvervsskolerne. I oktober 1988 nedsatte Erhvervsuddannelsesrådet derfor en styregruppe, der skulle se på mulighederne for en effektivisering (opstramning?) af erhvervsuddannelserne. Gruppen har afleveret en rapport, der anviser en række effektiviseringsforslag, men samtidig dog giver udtryk for, at det næppe er muligt at fastholde uddannelsernes mål, hvis de fulde besparelseskrav fastholdes.¹⁵

Trods ihærdige anstrengelser fra Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening kunne social- og sundhedsuddannelserne ikke komme med under loven om erhvervsuddannelser. Man havde ønsket det, fordi der dels føltes et behov for kvalitetsforbedring på nogle områder, men også fordi det måtte findes formålstjenligt at placere disse uddannelser under samme lovgivning som andre grundlæggende erhvervsuddannelser. Undervisningsministeren har i stedet nedsat et »lynhurtigt udvalg«, der skal udarbej-

de forslag til principper for en nyordning. Måske dukker Efg-planerne op igen, – det kræver jo ikke en lovændring.

Åbne, kompetencegivende deltidsuddannelser for voksne

I ministeriets temahæfte »Perestrojka i uddannelsessystemet«¹⁶ skrev undervisningsminister Bertel Haarder bl.a.: »I det hele taget må uddannelserne generelt tilrettelægges som et »åbent netværk« med mulighed for at vende tilbage, for omstigning og for godskrivning af beståede fag (meritoverførsel). Og især voksne bør kunne tage deres efter- og videreuddannelse i småbidder (enkeltfag, som passer den enkelte«.

11. jan. fremsatte undervisningsministeren så sit forslag til »Lov om åben uddannelse (Erhvervsrettet voksenuddannelse – deltidsuddannelser og enkeltfagskurser)«.

I bemærkningerne nævnes en lang række erhvervsuddannelser og -kurser, som er det umiddelbare mål for loven, men det tilføjes også, at helt nye uddannelser vil være mulige – endda dele af kandidatuddannelser. Loven skal supplere og ikke erstatte heltidsuddannelser.

Det forudsættes, at aktuelle kurser og uddannelser normalt tilrettelægges, så at de kan følges af personer med fuldtidsarbejde.

Der skal til uddannelserne og kurserne være knyttet prøver med eksterne censorer. Selvstuderende kan deltage i disse prøver, og undervisningen kan i øvrigt være tilrettelagt som fjernundervisning.

Undervisningsministeren henviser i bemærkningerne til tilsvarende ordninger i udlandet, f.eks. Englands »Open University« og »Open College«.

Deltagerne skal yde en vis betaling for at være med i undervisningen og til dækning af udgifter til prøver. En vis deltagerbetaling er i øvrigt i den senere tid gennemført ved en lang række uddannelser, ofte dog som et depositum ved tilmeldingen og i så fald angiveligt for, at ansøgeren skal tage tilmeldingen alvorligt.

Folketingets første behandling fandt sted d. 18. jan. 1989.¹⁷

Socialdemokratiet (Jytte Andersen) var absolut ikke begejstret og sagde bl.a.: »Forslaget åbner for et supermarkedsprincip, som vil give ministeren alibi for en helt uoverskuelig opsplitning af det kompetencegivende, erhvervsrettede uddannelsessystem og vil åbne for omfattende brugerbetaling«. Partiet henstillede, at forslaget blev trukket tilbage, og at der blev skabt basis for en bred dialog – også med arbejdsmarkedets parter og sagkyndige uddannelsesfolk.

Det Radikale Venstre (Marianne Jelved) fandt, at forslaget var en smuk

opfølgning af 10-punkts programmet,¹⁸ og understregede, at det brød med den traditionelle måde at etablere voksenuddannelser på, og det var netop hensigten.

Kristeligt Folkeparti (Lysholm Christensen) mindede om, at fremtiden ville stille os over for mange nye udfordringer i snart sagt ethvert job: omskoling, supplerende uddannelser og almindelig dygtiggørelse. Forslaget ville være med til at løse nogle af disse problemer og tage udfordringer op på netop dette felt.

Socialistisk Folkeparti (Rahbæk Møller) vendte sig klart imod deltagerbetaling.

Undervisningsminister Bertel Haarder spurgte i sin replik bl.a., om det egentlig på længere sigt var sjovt for Socialdemokratiet at blive ved at vifte med det BFU (Betalt Frihed til Uddannelse), som lønmodtagerne godt vidste, at de selv skulle betale i sidste ende.

Ved tredje behandling d. 9. maj vedtoges forslaget imod Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis stemmer.

I den offentlige debat har det været sagt, at undervisningsministerens lovforslag nok skulle ses i sammenhæng med andre politikeres ønsker om Betalt Frihed til Uddannelse. Rektor for Københavns Universitet, professor Ove Nathan, har givet udtryk for skepsis samt ærgrelse over, at ministeren ikke havde lyttet til Rektorkollegiet for universiteter og læreanstalter, der tidligere var gået positivt ind for tanken om et åbent universitet. Hans vurdering er, at sagen nu er blevet et led i bestræbelserne for brugerbetaling på uddannelsesområdet.¹⁹

Såvel LO som DA har afvist forslaget, fordi man samstemmende bl.a. fandt, at de mange bemyndigelser til ministeren gjorde det umuligt at gennemskue, hvad loven skal og vil føre til.²⁰

I »Undervisningsministeriets Nyhedsbrev«, nr. 1, 1989, meddeles det, at der årligt vil blive truffet beslutninger om, hvilke fag der skal udbydes som enkeltfag i henhold til loven, og hvilke institutioner der skal udbyde dem. Fagviften skal fortsat justeres, så at det bliver de fag, der vurderes som centrale for den samfundsmæssige udvikling, der prioriteres højest.

Almen voksenuddannelse

Ved den nuværende regerings dannelse i sommeren 1988 blev folkeoplysning m.v. flyttet fra undervisningsministeriet til kulturministeriet.

Et udvalg har siden 1985 beskæftiget sig med den prøveforberedende enkeltfagsundervisning til folkeskolens afgangsprøver for voksne. I septem-

ber 1988 afleverede det sin rapport. Det blev foreslået heri, at området kort og godt skulle benævnes »Almen voksenundervisning«, og at det skulle være en ligeværdig og ligestillet del af det kompetencegivende uddannelsessystem.

12. jan. 1989 fremsatte kulturminister Ole Vig Jensen derefter sit forslag til »Lov om almen voksenuddannelse«. Det var at betragte som en opfølgning af 10-punkts programmet.¹⁸

Førstebehandlingen fandt sted d. 26. jan.²¹ Stort set alle partier erklærede sig generelt positive, idet dog Fremskridtspartiet (Behnke) gik imod ud fra økonomiske betragtninger.

Ved tredje behandling d. 19. maj vedtoges forslaget, idet dog Fremskridtspartiet og Centrumdemokraterne stemte imod.

I bemærkningerne til lovforslaget skriver kulturministeren bl.a., at lovforslaget skal skabe en egentlig voksenuddannelse med sin egen identitet, – »tiden er løbet fra et uddannelsesstilbud til voksne, som bygger på børne- og ungdomsuddannelsernes indhold og kompetence i form af afsluttende prøver og eksaminer«.

Loven skal give uddannelsen samme ret til at være grundlag for fortsat uddannelse som folkeskolens afsluttende prøver og i øvrigt give eleverne mulighed for at erhverve sig almene kundskaber og færdigheder, som er relevante i forhold til arbejds- og samfundslivet. Men uddannelsens indhold og form skal ikke længere blot være en kopi af folkeskolens.

Voksenuddannelsesstøtte – men ikke BFU

Den 12. jan. 1989 fremsatte kulturministeren forslag til »Lov om voksenuddannelsesstøtte«.

Lovens formål er at skabe økonomisk grundlag for, at voksne med kortvarig grunduddannelse får mulighed for at deltage i undervisning i deres arbejdstid. Undervisningen kan være almendannende eller erhvervsrettet. Ansøgerne skal være i erhvervsarbejde og i øvrigt opfylde visse betingelser m.h.t. alder, beskæftigelsens varighed og deres forudgående uddannelse. Støtten skal ydes af kulturministeriet som en (delvis) kompensation for indtægtstab. Modtager ansøgeren løn under uddannelsen, gives støtten til arbejdsgiveren. Støtten kan ydes i sammenlagt mindst 1 uge og højst 16 uger på fuld tid eller dertil svarende deltid, og uddannelsesforløbet skal afvikles inden for en periode på 2 år.

I bemærkningerne til lovforslaget skønnes det, at der i dag er ca. 800.000 lønmodtagere og arbejdsløse, som kun har 7 års skolegang bag sig, og at

der på arbejdsmarkedet i alt er ca. 1 mio. voksne, der ikke har fået en grundlæggende erhvervsuddannelse.

Ved første behandling²² kaldte Socialdemokratiet (Jytte Andersen) det et pjuskeforslag, idet der ikke var tale om betalt frihed til uddannelse, når orlovsretten var taget ud.²³ Partiet var kritisk, men ikke ubetinget afvisende.

Det Konservative Folkeparti (Eva Møller) var klart modstander af Socialdemokratiets ønske om en ordning, hvor arbejdstageren automatisk skulle have ret til orlov, men ville gerne gå ind for en forsøgsordning, hvorved det kunne gøres muligt at opnå frivillige aftaler på arbejdsmarkedet, såvel hvad fornøden frihed som finansiering angik. Partiet ønskede også gerne en kommende samordning med love om arbejdsmarkedsuddannelser, erhvervsuddannelser og fritidsundervisning. Der blev givet udtryk for glæde over, at der nu for alvor blev taget fat på uddannelse af de korttidsuddannede.

Socialistisk Folkeparti (Holger K. Nielsen) beklagede stærkt, at orlovsretten ikke var kommet med, men erklærede sig i øvrigt enig i, at man skulle starte gradvis med betalt frihed til uddannelse. Forslaget blev alt i alt betegnet som ret dårligt.

Det Radikale Venstre (Elisabeth Arnold) fremhævede, at man skulle kunne vælge selv at søge orlov til at uddanne sig i noget, som intet direkte havde med ens firma at gøre. Partiet havde dog gerne set, at uddannelsesstøtte kunne have fået følge af en ret til orlov.

Fremskridtspartiet (Behnke) erklærede sig som modstander af økonomiske grunde.

Centrumdemokraterne (Duetoft) fandt, at regeringen satte sig mellem to stole. »Hvis man endelig ville dette her, så skulle man tage skridtet fuldt ud og også gennemføre orloven.« Partiet frygtede kampe internt i en række virksomheder med et dårligere forhold arbejdsgivere og arbejdstagere til følge.

Kulturminister Ole Vig Jensen mindede om, at der på årets finanslov var afsat 50 mio. kr. til dette formål, og at tilsvarende beløb skulle afsættes i de kommende år, indtil en lovrevision kom i 1992. Han forventede, at en række virksomheder ville være interesserede i, at deres medarbejdere udnyttede de nye muligheder. Det vil være andre mennesker end hidtil, der nu kunne komme ind i uddannelsessystemet.

Ved tredje behandling d. 19. maj stemte kun FP og CD imod, de øvrige partier stemte for.

Betalt frihed til uddannelse er et emne, der givetvis i de kommende år vil dukke op igen i Folketingets debatter. Andre lande i EF²⁴ har satset stærkt på dette område, og det er næppe usandsynligt, at vi vil kunne opleve et pres fra EF-myndigheder i så henseende.

Blandet gods

Seminarienedlæggelser. En stærkt følelsesladet debat fandt sted i vinterens løb, da et folketingsflertal af pædagogiske og – især – økonomiske grunde ønskede at nedlægge et antal seminarier.

En række regionale udvalg havde i sommeren 1988 efter undervisningsministerens opfordring afgivet vurderinger vedrørende en fremtidig seminariefordeling. Den 29. nov. fremsatte ministeren så et forslag til »Lov om sammenlægning og nedlæggelse af seminarier« samt forslag til »Lov om ændring af lov om statsstøtte til Den Frie Lærerskole og Det Nødvendige Seminarium«.

Første behandling fandt sted d. 6. dec.,²⁵ og folketingsdebatten blev skarp. Der var jo sat navne på, og flere medlemmer følte sig muligvis lokalt eller ideologisk ansvarlige og havde svært ved at vurdere sagen på generalt plan. Interessant var Socialistisk Folkeparti (Hanne Thanning Jacobsen) bemærkninger om, at man burde have afventet et udspil fra det udvalg, der var nedsat for netop at se på seminariernes fremtidige struktur.²⁶

Imellem første og anden behandling²⁷ havde regeringspartierne indgået forlig med andre partier, og nye seminarienavne var nu forunderligt nok trukket frem. Folketingets debat blev herefter en af de skarpeste, vi i de senere år har oplevet inden for uddannelsessektoren, og der blev endda rejst spørgsmålet, om der overhovedet var en sådan identitet imellem det oprindelige og det nye forslag, at en andenbehandling kunne gennemføres.

Selv ved tredje behandling d. 24. jan.²⁸ fandt en skarp og vidtfnavnende debat sted.

Socialistisk Folkeparti (Hanne Thanning Jacobsen) gav fortsat udtryk for, at såvel de regionale udvalg som læreruddannelsesudvalget var »usynliggjorte«, og at dette måtte blive lammende for engagementet i det fortsatte arbejde.

Socialdemokratiet (Anna-Marie Hansen) citerede fra en artikel af undervisningsministeren: »Alt for meget bestemmes af nogle, der tror, at de ved bedre end dem, det drejer sig om.«

Det stærkt ændrede forslag vedtoges dog, idet kun S og SF stemte imod.

På foranledning af det nævnte læreruddannelsesudvalg har lic.phil. Bo

Jacobsen i øvrigt interviewet 50 folkeskolelærere om, hvad de havde fået ud af deres seminarieuddannelse, og sammenskrevet resultatet og sine vurderinger i en rapport: »Fungerer læreruddannelsen.« Den understreger ønskeligheden af en reform af loven om læreruddannelsen, så at denne bliver mere i overensstemmelse med erhvervets behov.²⁹

Det forventes i øvrigt, at udvalget kan afslutte sit arbejde i 1990.

Højere uddannelse. Den 11. jan. fandt der i Folketinget en bred forhandling sted³⁰ om de videregående uddannelser. Især to emner interesserede: dels afstigningsmulighederne (bachelorgraden) og dels adgangsbetinger.

Bachelorgraden var reelt indført pr. 1. sept. 1988 via en ministeriel bekendtgørelse, så den kunne kun tages til efterretning. Der var stort set enighed om, at en godkendt afstigningsmulighed var fornuftig, men man stillede spørgsmålet, om det var undervisningsministerens hensigt, at bacheloruddannelsen skulle være gennemført med et vist resultat, inden den egentlige kandidatuddannelse kunne påbegyndes, – om den altså efterhånden skulle fungere som en adgangsbegrænsning. Ministeren ønskede ikke at tage stilling på daværende tidspunkt.

Der var overvejende enighed om, at der skulle indføres nye adgangskriterier til de videregående uddannelser, men hvilke? Det blev ikke drøftet nærmere. Dog var der stemning for, at det eksisterende, generelle erhvervs-erfaringskriterium ikke var hensigtsmæssigt. Man kunne, som ministeren sagde, lige så godt lade folk løbe 5000 gange rundt om Rådhuset.

Det er pudsigt at bemærke, at det i den offentlige debat i betydelig grad har været benævnelsen »bachelor«, der har sat sindene i kog. Skulle man have denne afstigningsgrad, måtte den have en latinsk betegnelse som andre akademiske grader. I Folketingets møde d. 24. maj fandt der endda en ordveksling sted imellem Margrethe Auken (SF) og undervisningsministeren om de fremtidige akademiske titler.³¹

Ny fritidslov på vej. Bred, offentlig interesse har knyttet sig til udvalgsarbejdet om en ny fritidslov. Der har været stor uenighed imellem de berørte organisationer, som har været repræsenteret i udvalget, men nu synes der at være faldet ro over sindene. En ny fritidslov kan måske ventes allerede i folketingssamlingen 1989/90.

Bl.a. Kommunernes Landsforening har engageret sig stærkt i debatten.³² For foreningen er det absolut centrale, at der bliver tale om en rammelov, der ikke længere binder bestemte beløb til f.eks. hver deltager i oplysningsforbundenes kurser. Det samlede forbrug i den enkelte kommune skal kunne fastsættes forud ved den årlige budgetlægning, og så må hver interessent

(idrætsforeninger, ungdomsorganisationer eller oplysningsforbund) tilrettelægge sin virksomhed derefter. Dog synes de kommunale ungdomsskoler at kunne indtage en vis særstilling.

Noter:

1. »Politiken«, 3. sekt., 27. nov. 1988.
2. Se »Uddannelseshistorie 1987«, p. 168-169, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
3. Se f.eks. »Danske Kommuner«, nr. 29, 1988, og »Folkeskolen«, nr. 7, 1989.
4. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 2583.
5. Se »Folkeskolen«s numre i vinteren 1988/89 samt »Weekendavisen«, nr. 3, 1989.
6. »Dansk pædagogisk tidsskrift«, nr. 7, 1988.
7. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 7359-7403.
8. »Weekendavisen«, nr. 14, 1989.
9. »Undervisningsministeriets Nyhedsbrev«, nr. 3, 1989.
10. »Gymnasieskolen«, nr. 9, 1989.
11. »Erhvervsbladet«, nr. 99, 1989.
12. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 956-974.
13. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 7920-7936.
14. »Undervisningsministeriets Nyhedsbrev«, nr. 4, 1989.
15. »Undervisningsministeriets Nyhedsbrev«, nr. 7, 1989.
16. »Uddannelse«, nr. 8, Undervisningsministeriet 1988.
17. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 5013-5025.
18. Se »Uddannelseshistorie 1988«, p. 121-122, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
19. »Weekendavisen«, nr. 36, 1988.
20. »Weekendavisen«, nr. 2, 1989.
21. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 5781-5795.
22. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 5748-5781.
23. Se »Uddannelseshistorie 1988«, p. 117-118, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
24. »Uddannelse«, nr. 11, Undervisningsministeriet 1988.
25. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 3197-3227.
26. Se »Uddannelseshistorie 1988«, p. 119, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
27. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 2613-3709.
28. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 5285-5331.
29. »Folkeskolen«, nr. 15, 1989.
30. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 4581-4623.
31. »Fortryk af Folketingets forhandlinger«, sp. 10630-10635.
32. Se »Danske Kommuner«, nr. 33 og 37 i 1988 og nr. 9 i 1989 samt KL's offentliggjorte forslag til en ny fritidslovgivning: »Vide rammer«.